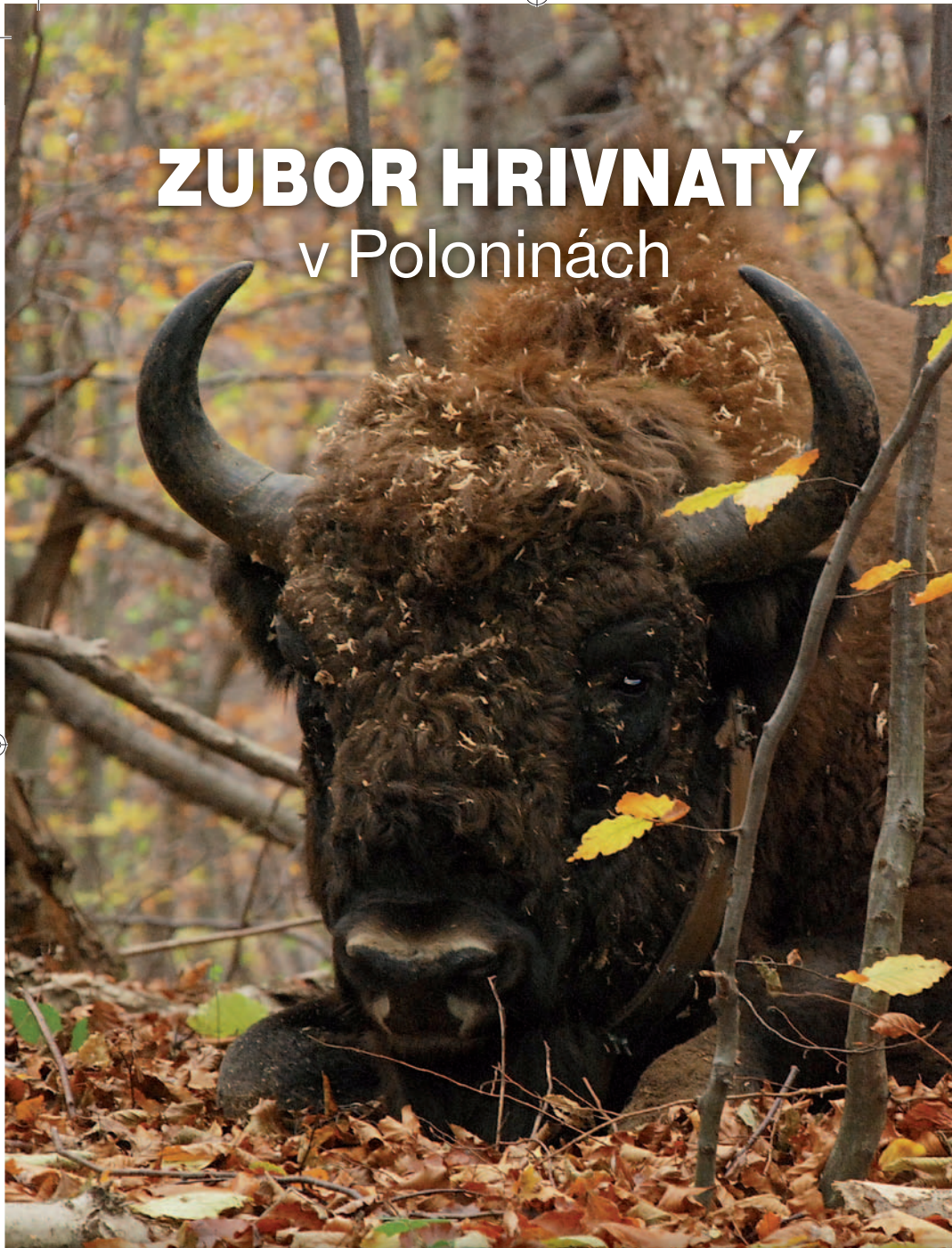

ZUBOR HRIVNATÝ

v Poloninách

Investícia do Vašej budúcnosti

EURÓPSKA ÚNIA

Publikácia bola vydaná v rámci projektu Realizácia programu záchranu druhu zubor hrivnatý (*Bison bonasus*), ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

Po mnohých desaťročiach sa zubor hrivnatý opäť vrátil do našich karpatských lesov. Tu, kde kedysi žil, kadiaľ sa vo svojej majestátnosti prechádzal. Jeho návrat je veľkým obohatením fauny Poloninského národného parku. Záleží len na nás – ľuďoch, či sa smutná história vyhubenia zubra nezopakuje a či tohto jedinečného kráľa karpatských lesov zachováme aj budúcim generáciám.

Osamelý samec v zime

Zubor hrivnatý (*Bison bonasus*) je našim najväčším európskym cicavcom. Býk je v porovnaní so samičou – kravou – mohutnejší a jeho hmotnosť môže dosiahnuť až 1 000 kg. Postavou pripomína hovädzí dobytok. Jeho tmavohnedá, pomerne hrubá sršť, je na prednej časti tela predĺžená. Dvakrát do roka, na jar a na jeseň, ju mení za novú. Obtieraním o stromy či kry sa jej zbavuje.

Patrí do čeľade turovité (*Bovidae*). Charakteristickým znakom týchto živočíchov sú rohy. Narastajú aj samiciam. Sú duté a podľa ich ročných prírastkov možno odhadnúť vek

V aklimatizačnej zvernici v Ruskom

jedinca. Sú tak silné, že nimi dokáže vytrhnúť mladé stromčeky aj s ich koreňmi. Štyri prsty na končatinách majú zakončené kopýtkami, tzv. raticami. Radíme ich k párnokopytníkom. Aktivne sú predovšetkým za šera a na takéto videnie majú prispôbený aj zrak. Zo zmyslov majú najlepšie vyvinutý sluch a čuch.

Zubor je živočích spoločenský. Nepatrí k samotárom. Žije v 6 až 20 kusových čriedách. Stádo vedie skúsená, zvyčajne najstaršia samica. Občas dochádza k zubrím súbojom. Samce do seba narážajú mohutnými hlavami, pričom si ostrými rohmi môžu spôsobiť aj vážnejšie zranenia. Býky väčšiu časť roka žijú osamote alebo tvoria skupiny zložené z 2 či 3 jedincov. Ruja zubrov prebieha v auguste až septembri. Za 9 mesiacov porodí zubrica zvyčajne jedno mláďa, ktoré váži okolo 20 kg a veľmi rýchlo sa postaví na vlastné nohy. Asi pol roka cicia materské mlieko, ale už po 3 týždňoch sa začína pást'. Pohlavne dospieva v 3. roku, plnú telesnú hmotnosť dosahuje až v 6. – 7. roku života. Dožíva sa približne 35 rokov.

Zubrie stádo s mladým zubríčatom

Zubor je prežúvavcom. Z hľadiska trofického zaradenia sa radí medzi veľké bylinožravce. Živí sa najmä zelenými a drevnatými časťami rastlín, ale aj vetvami, kôrou a listím. Obľubuje mladšie lesné porasty s bohatým podrastom a čistinami. V zime je jeho základnou potravou ostružina, kôra stromov, vetvičky stromov a krov. Spod snehu vyhrabáva suchú trávu, pri mrazivom a vlhkom počasí obhrýza prevažne len kôru zo stromov. Pásenie a obhrýzanie konárov stromov mu zaberá takmer celodennú činnosť. Celkovú skladbu potravy zubrov (podľa výsledkov výskumov) tvoria približne 67 % byliny, trávy a ostrice a 33 % kôra, haluze a listie. V lete môžu dospelé býky zožrať až 32 kg potravy denne. Migrácie zubrov v letnom období sú spojené s hojnosťou potravy v danom teréne. Priemerne sa za deň stádo premiestňuje na 1 – 3 km (7 km) a jednotlivé býky aj nad 10 km.

Les – obľúbené prostredie zubra

Samec zubra v čase oddychu

V minulosti sa areál výskytu zubra rozprestieral takmer po celej Európe. Vzhľadom na svoju majestátnosť patril medzi vyhľadávanú loveckú trofej. Poľovačky na zubrov patrili oddávna medzi veľmi atraktívne. Ako významné lovné zviera sa začal zubor z voľnej prírody vytrácať. Už v 10. storočí sa v Európe stal zriedkavým. Najdlhšie sa zachoval na Kaukaze a v Bialowiežskom pralese v Poľsku. O výskyte zubra na našom území svedčia aj mnohé zemepisné pomenovania, napríklad Zuberec, Zobor, Zubrohlava. Je pravdepodobné, že posledného zubra na našom území ulovil vo vigľašských lesoch Matej Korvín v 15. storočí. Odhaduje sa, že začiatkom 20. storočia žila na svete už len necelá stovka týchto majestátnych živočíchov. Premysleným spôsobom boli tieto zvieratá postupne rozmnožené. Na Slovensku ich môžeme od roku 1958 vidieť v zubrej zvernici pri Topoľčiankach. Vo voľnej prírode ich môžeme stretnúť iba na severovýchode Slovenska. Od roku 1972 sa datujú prvé údaje o ich prechode a pobyte zo susedného Poľska. V roku 2004 bol na území NP Poloniny realizovaný projekt reštitúcie zubra do voľnej prírody.

Majestátne zubry putujú zimnou krajinou

Reštitúcia je odborný termín pre návrat živočícha do voľnej prírody – tam, kde kedysi žil. S myšlienkou vrátiť zubra do našich karpatských lesov sa Slovensko pohrávalo už od roku 1980. V roku 2004 sa k jej realizácii pristúpilo prostredníctvom medzinárodného projektu na záchranu zubra hrivnatého. Vypracovala ho holandská mimovládna organizácia Large Herbivore Foundation pri WWF za spoluúčasti Štátnej ochrany prírody SR. Jeho hlavným cieľom bolo založenie stabilnej voľne žijúcej populácie zubra v slovenských Karpatoch. Do aklimatizačnej zvernice v zaniknutej dedine Ruské vo vysídlenej časti nad VN Starina bolo privezených najprv 5 zubrov nížinno-kaukazskej línie vybraných na základe genetických analýz z európskych chovov, ktoré boli v decembri 2004 vypustené do voľnej prírody.

Aklimatizačná zvernica vo vysídlenej dedine Ruské

Zubry vo zvernici prikrmované senom

Reštituované zubry a ich pôvod:

Z holandskej ZOO bol privezený 2-ročný samec Archie, z talianskej zoologickej záhrady Parco Natura Viva bola privezená 12-ročná samica Ittina a 2-ročná samica Pasqualina. Z Natur Tierpark Goldau vo Švajčiarsku bola privezená 1-ročná samica Isabella a 1-ročný samec Isehärz. Neskôr boli do aklimatizačnej zvernice dovezené zubry z českého Zooparku Chomutov: polročný samec Cvolonin, 2-ročná samica Cvrčka, 1-ročná samica Cvrčka, tiež 2-ročná samica Púpava zo ZOO Bratislava. V roku 2011 boli dovezené ďalšie dve kravy z Talianska. Aj tieto jedince po aklimatizovaní vo zvernici v Ruskom boli vypustené do voľnej prírody. Začlenili sa k stádu. K čriede sa pridal tiež divožijúci samec z Poľska. Koncom júna 2006 samica Pasqualina porodila prvé zubrie mláďa, pokrstené ako Anna Valentina. Vo vysídlenom území sa v súčasnosti pohybuje viac ako 20 kusová črieda.

Vysídlená krajina nad VN Starina

VN Starina

Zubrie stádo v jarnej krajine

Seno – lákavá obživa v zime

„Zubrie“ telemetrické obojky slúžia na ich sledovanie v krajine

Pri stretnutí s človekom stádo zubrov reaguje zvyčajne útek. Ich reakcia však závisí od okolností, zloženia stáda a znepokojenia zvierat. Staré býky sú menej plaché ako kravy. Ich typickou reakciou na priblíženie sa človeka v čase ruje je potriasanie hlavou, grúlenie, hrabanie zeme prednými nohami a krútenie chvosta. Stretnutie s čriedou voľne žijúcich zubrov v lese nie je nebezpečné, keď ju človek pozoruje z bezpečnej vzdialenosti a správa sa pokojne.

Les poskytuje obživu i úkryt

Zubry sa túlajú aj po lesných cestách

Z celosvetového hľadiska je zubor hrivnatý zapísaný do Červeného zoznamu ohrozených druhov živočíchov, je chránený viacerými medzinárodnými dohovormi. Na Slovensku je zaradený medzi chránené druhy živočíchov a spoločenská hodnota jedinca je 4 610 EUR. Je zaradený medzi živočíchy, pri ktorých štát zodpovedá za škody ním spôsobené.

Zostavila: Mgr. Iveta Buraľová

Autori fotografií: Š. Pčola, Ing. M. Piroš, Ing. M. Vlasáková

Vydala: © Štátna ochrana prírody SR, Banská Bystrica v roku 2015

Náklad: 10 000 ks

Kontaktná adresa:

Štátna ochrana prírody SR, Tajovského 28B, 974 01 Banská Bystrica

ŠOP SR, Správa NP Poloniny, Mieru 193, 067 61 Stakčín

Publikácia bola vydaná v rámci projektu „Realizácia programu záchrany druhu zubor hrivnatý (*Bison bonasus*)“, ktorý je spolufinancovaný z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Operačného programu Životné prostredie.

Poslaním ochrany prírody je odovzdať túto krajinu a jej prírodné dedičstvo
v čo najzachovalejšom stave ďalším generáciám.

